

## ***Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby***

*Första söndagen i advent 2015*

***Kära systrar och bröder,***

Häromdagen talade jag med min norrländske vän som varit min ciceron under fjällturer såväl sommartid som vintertid genom åren. Han kunde berätta att det ännu var milt på hans breddgrader, och han mindes med viss nedstämdhet förra vintern när snön uteblev långt in i januari och försvann plötsligt i mitten av april. Och trenden tycks inte ha vänt. När år 2015 går mot sitt slut, pekar allt mot att det globalt sett kommer att bli det varmaste året så länge beräkningar av detta slag gjorts. Konsekvenserna av klimatförändringarna blir allt tydligare för varje år. Klimatskeptikerna blir färre, och till och med olje- och kolindustrin erkänner att den globala uppvärmningen är ett växande problem, även om deras agerande inte är vad man skulle önska.

Det är en händelse som ser ut som en tanke att FN:s klimatmöte i Paris med representation från 160 länder inleds just vid ingången till årets adventstid. Till skillnad från det förra mötet i Köpenhamn för sex år sedan, som slutade i besvikelse, går det nu att skönja en annan beslutsamhet. Redan inför det möte som börjar i morgon, den 30 november, och pågår fram till den 11 december, har de deltagande nationerna redovisat vilka åtgärder man är beredda att bidra med. Björn-Ola Linnér, professor på Tema Miljöförändring vid Linköpings universitet, säger att "om alla länder håller vad de lovar så visar modellberäkningar att den globala uppvärmningen kan stanna på cirka 2,7 grader, istället för på 4 eller 5." Han konstaterar att det visserligen inte är tillräckligt, men ändå "en bra början".

När jag skriver att det är en händelse som ser ut som en tanke att mötet inleds just nu, är det för att advent på ett alldeles särskilt sätt är en eskatologiskt laddad tid under kyrkoåret. Det är profeternas tid, en tid när vi i läsningarna från Skriften påminns om tidens slut och de födslovåndor som föregår Kristi ankomst, om vårt ansvar för jorden och om Guds löften att nyskapa hela kosmos.

\*\*\*

En av de profeter som livfullt skildrar hur människans halsstarrighet får skapelsen att sörja är Jeremia, verksam på 500-talet före Kristus. Vi kan höra hur profeten själv deltar med skapelsen i sorgesången:

Jag bryter ut i gråt och klagan över bergen,  
i sorgesång över utmarkernas beten.  
Ty de är förbrända, ingen färdas där,  
ingen boskap hörs råma.  
Himlens fåglar och de vilda djuren,  
alla har flytt och är borta.<sup>1</sup>

Redan genom syndafallet uppstår disharmoni i förhållandet mellan människan (*adam*) och jorden (*adama*). "Förbannad skall marken vara för din skull ... törne och tistel skall den ge

---

<sup>1</sup> Jer 9:10.

dig.”<sup>2</sup> Människans alienation från Gud får förödande konsekvenser för miljön. Jeremias framställning hör i det avseendet till de mest dramatiska i hela Gamla testamentet. Profeten skildrar hur skapelsen står inför en oerhörd kosmisk katastrof.

*Jag ser på jorden – den är öde och tom, på himlen – där finns inget ljus.*

*Jag ser på bergen – de skälver och alla höjder skakar.*

*Jag ser – där finns inte en människa, alla himlens fåglar har flytt.*

*Jag ser – det bördiga landet har blivit öken, alla dess städer är ruiner.*<sup>3</sup>

Profetens fyrfaldiga ”jag ser” är en chockerande beskrivning av en skapelse i upplösning. ”Ingen annan profet ger på ett så kraftfullt sätt uttryck för hur fäst Gud är vid jorden och själva landet”, skriver teologen Ellen F. Davis. Inkilad i det tolfte kapitlet hos Jeremia finns ett stycke lyrik där vi hör Gud utgjuta sin sorg över den förhärjade marken:

Herdar i mängd har härjat min vingård,  
trampat ner min ljuvliga åker.  
Min ljuvliga åker  
har de gjort till en öde öken.  
De har ödelagt den,  
sörjande och öde ligger den framför mig,  
hela landet är förött,  
ty ingen bryr sig om det.<sup>4</sup>

*Ty ingen bryr sig om det.* Likgiltigheten inför landet – marken och miljön – har alltid gått hand i hand med den andliga minnesförlusten. Herren drabbas lika hårt av båda. Märk hur marken personifieras: den ligger ”sörjande”. På grund av människornas hårda hjärtan ”sörjer jorden och utmarkernas beten vissnar”, säger Jeremia senare.<sup>5</sup> Jorden som sörjer är hos profeterna ofta en bild av torkan. Samma metaforik återkommer hos Paulus i de uttrycksfulla orden om skapelsens ”rop som i födslovåndor”.<sup>6</sup> Jorden är allierad med Gud i sitt lidande och sin klagan, den sargade miljön ropar till himlen och blir ett tecken på människans bortvändhet från Gud. Profeten Hosea anspelar på denna dialog mellan himmel och jord: ”Den dagen skall jag svara, säger Herren, jag skall svara himlen, och himlen skall svara jorden, och jorden skall svara säden och vinet och oljan.”<sup>7</sup> När människan sviker sitt ansvar reagerar jorden häftigt, själva ”naturen uppträder som Guds ’megafon’ för att väcka en ohörsam värld”, skriver teologen Hillary Marlow. Istället för att förkunna Guds härlighet, som i psalm 19, förkunnar naturen Guds vrede, och dras in i den pågående dialogen mellan Gud och hans folk. När Israel inte vill lyssna till Guds mänskliga budbärare, profeterna, väljer Gud att tala genom sin kosmiska agent: hela kosmos ryter.

Senare i Jeremia bok lyder den profetiska utsagan: *Jag skall i trofasthet plantera dem här i landet.* Det går inte att misstolka: Guds löften omfattar livet i hela dess vidd och bredd, höjd och djup. Språket är klargörande. Gud ska ”plantera” dem i ”landet”. Herren är den hängivne trädgårdsmästaren som bereder utrymme och jordmån för människan. Den som Gud planterar ska bli rotad och blomstra just där hon blivit placerad.

\*\*\*

---

<sup>2</sup> 1 Mos 3:17-18.

<sup>3</sup> Jer 4:23-26.

<sup>4</sup> Jer 12:10-11.

<sup>5</sup> Jer 23:10.

<sup>6</sup> Rom 8:19, 22.

<sup>7</sup> Hos 2:21-22.

För att motiveras till dagliga livsval, i smått som i stort, som bidrar till att bromsa klimatförändringarna, behöver vi återerövra en distinkt teologisk vision av jorden som Guds ögonsten. Hur betraktar vi jorden? Hur talar vi om den? Är den en "resurs", en bank av naturtillgångar som väntar på att utnyttjas? Eller är den Guds skapelse? Och vad betyder det i så fall för vårt sätt att leva?

Som så ofta avslöjas vi av vårt tal. Det sätt på vilket vi talar om världen påverkar hur vi lever i världen. Om vi kallar en planta för ett "ogräs" eller för en "blomma" eller en "grönsak", avgör vad vi gör med den. Vår beskrivning av världen formar inte bara vårt sätt att se på den, men riskerar att legitimera en livsstil som underminerar Guds avsikter med världen. Det kristna talet om skapelse är inte bara en lära om världens uppkomst. Det betecknar framför allt världens relation till Gud som skapare, varför världen finns och vad den är till för. Om vi enbart tänker på begreppet "skapelse" i termer av tillvarons ursprung mister vi lätt känslan för världen som en plats som är så dyrbar och vacker att Gud ingår förbund med den<sup>8</sup> – och därtill lovar att förnya den.<sup>9</sup> Skapelsen kommer alltid att ha en plats i Guds plan och Guds hjärta.

En lång och seglivad historia av dualism och gnosticism har gjort att många kristna fortfarande har svårt att se på vilket sätt Guds kärlek till kropp och materia är evig. Vi bekänner oss visserligen till tron på Guds människoblivande, Jesu kroppsliga uppståndelse, liksom hans uppstigande till himlen i kroppen. Och likväl föreställer sig många av oss att kroppen är något som måste övervinnas och som till sist ska överges när frälsningen fullbordas.

"Förlusten av en tydlig vision av skapelsen som materialiseringen av Guds kärlek får katastrofala följder för vår teologi", skriver teologen Norman Wirzba i sin nya bok *From Nature to Creation – A Christian Vision for Understanding and Loving Our World*, som varit min läsning den gångna hösten. Wirzba, som besökte Bjärka-Säby hösten 2014, skildrar hur allt därmed förvrängs: vår förståelse av Guds karaktär, kyrkans väsen, frälsningens innebörd och omfattning. Kristina som inte uppfattar förstörelsen av den skapade världen som ett problem blir en självmotsägelse. Vår planets ekologiska kollaps, skildrad med apokalyptiska drag i film och litteratur, kan ges olika förklaringar. Är den djupaste orsaken till klimatförändringar, smältande glaciärer, översvämningar och brist på vatten för många människor, att världen helt enkelt håller på att konsumeras till döds?

Det är inte underligt om vi grips av vanmakt när det börjar gå upp för oss att vår önskan och strävan efter att leva bekväma och goda liv i själva verket får motsatt effekt. Frågan ställs på sin spets: Hur kan vi leva våra liv på ett sätt som inte leder till förödelse och död för den värld vi är en del av, den värld som Gud skapat, som han älskar och som han har försonat med sig genom Kristus?

\*\*\*

Vi förbereder oss nu för firandet av Inkarnationens högtid, Kristi födelses fest. Inkarnation handlar om sambandet mellan ande och materia, himmel och jord, insida och utsida. Gud har blivit människa och slagit upp sitt tält ibland oss. En spiritualitet och teologi som rör sig med idéer och en andlighet oberoende av skapelsen, naturen, jorden och platsen avlägsnar sig snabbt från biblisk mark. Den upphör att vara kristen.

---

<sup>8</sup> 1 Mos 9:8-18.

<sup>9</sup> Jes 65:17-25.

Platsen framför andra där synligt och osynligt förenas i kyrkan är gemenskapen omkring ett bord som står på jorden men dukas i himlen. Eukaristin, Herrens måltid, är den mest förtätade manifestationen av försoningen och föreningen mellan Gud och människa, synligt och osynligt, himmel och jord – utan sammanblandning eller förväxling. ”Upplyft era hjärtan!” löd redan under de första århundradena uppmaningen när måltiden firades i församlingarna. Dessa ord i liturgin, som vi i dag kan höra vart vi än kommer på jorden där mässan firas, anspelar på Jesu ord till Johannes på Patmos: ”Kom hit upp.”<sup>10</sup> Varje gång vi hör prästen säga ”Upplyft era hjärtan”, är det Jesus som kallar på oss: ”Kom hit upp!” Det är i himlen måltiden firas, det är där kyrkan rotas i sin sanna identitet.

Uppstigandet till himlen, vår ”plats” i Kristus, är inte en flykt från jorden utan snarare en förutsättning för att kyrkan ska bli ”himlen på jorden”, som den ecklesiologiska definitionen lyder i ortodox tradition. På Herrens dag träder kyrkan ut ur den linjära tiden, rummet överskrids i en måltid som hör framtiden till. Visionen av mässan som den himmelska festen lämnade avtryck i de stora eukaristiska bönerna som växte fram på 300- och 400-talet, och skänkte de kristna en identitet som ett folk som hör Guds rike till. När firandet av Kristus, söndag efter söndag, drog in veckans alla övriga dagar i uppståndelsens förklarande ljus, var det inte underligt om kyrkan blev ”himlen på jorden” och varje plats vördad som en helig plats.

Genom att göra församlingen till en *plats* i ordets verkliga mening, blir eukaristin den handling som konstituerar kyrkan. Måltiden kan inte förändligas – då är det inte längre fråga om en måltid. Den förutsätter att vi kommer samman, dukar ett bord, bär fram våra gåvor, delar bröd bakat på rent mjöl och vin pressat ur vinrankans frukt. Genom pingstens under, den helige Andes nedstigande, blir denna måltid kyrkans uppstigande till himlen där hon förenas med Kristus på Faderns högra sida. I kraft att den verklighet hon firar i måltiden hör kyrkan framtiden till, och vid detta bord rustas hon för att leva Guds framtid i förtid. Om mässan reduceras till något ”religiöst” som utspelas i en from enklav av tillvaron bidrar den snart till samhällets sekularisering. Eukaristin är en händelse som, när den firas i ande och sanning, får ekologiska, ekonomiska, politiska, sociala och etiska konsekvenser. De som firar måltid ”i himlen” kan inte längre vara delaktiga i den girighet som föröder jorden och den rivalitet som river upp revor mellan människor. Detta föregripande av en ny världsordning är en viktig dimension av adventstiden, själva dess *patos*.

\*\*\*

Den gånga hösten har jag bland annat haft glädjen att besöka vår ”utpost” i norska Hamar, där Ekumeniska Kommuniteten firar vesper och mässa första söndagen varje månad. Nu inbjöds även till ett seminarium om gudstjänsten, med uppslutning från många kyrkor. När mässan firades senare på kvällen, med domkyrkokaplanen Per Erik som celebrant, var det uppmanande att se hur våra vänner i Hamar genom dessa gudstjänster ger ett viktigt bidrag till den kristna enheten.

Att synliggöra och därmed stärka kyrkans enhet är kanske något av det viktigaste vi kan medverka till genom de lokala samlingar vår kommunitet nu anordnar på en rad platser. När det gäller principen för hur och i vilka sammanhang EKIBS firar gudstjänst utanför Bjärka-Säby och Antoniosgården, har kommunitetsrådet varit tydlig i sin vägledning: det är inte vår uppgift att anordna egna gudstjänster – Ekumeniska Kommuniteten är varken en kyrka eller en ersättning för en församling – utan närhelst gudstjänst firas sker det alltid i samverkan med en lokal kyrka, så som i Hamar. På det sättet kan vi vara med och inspirera till bön i lokala församlingar och fördjupa samhörigheten mellan kristna.

---

<sup>10</sup> Upp 4:1.

En annan intressant erfarenhet under hösten var för min del ett seminarium om tidegården, arrangerat av en av Skånes största pingstförsamlingar, Öresunds kyrkan United i Malmö, som leds av pastor Magnus Persson. Bland övriga medverkande fanns kyrkoherden i Bunkeflo, Berth Lönn Dahl, som under 30 år byggt upp en av Svenska kyrkans mest livskraftiga gudstjänstfirande församlingarna i dag. Men att möta denna unga pingstförsamling, tidigare känd för sina "moderna" uttryck, som nu firar daglig tidebön och söndaglig mässa i kyrkoårets rytm, var både sällsamt och mycket uppmuntrande. Det var dessutom tydligt att här handlar det inte om någon slags trend som man hoppat på, utan det som sker i denna församling är frukten av en djupgående "omvändelseprocess" där den inriktning man nu valt är grundligt förankrad, såväl teologiskt som ecklesiologiskt. "Vi kom till en punkt där vi tvingades inse att människor som kom till oss från sekulära miljöer, blev än mer sekulariserade av att delta i våra gudstjänster", säger Magnus Persson självvranssakande. Jag vill gärna uppmuntra vänner till vår kommunitet i Öresundsområdet att vid tillfälle besöka en mässa eller tidebön i församlingen United.

\*\*\*

Med tacksamhet har vi inför årets adventstid tagit emot den slutliga utgåvan av vår tidebönsbok för denna tid under kyrkoåret, *Tideböner Advent*. Därmed får vi möjlighet att dag för dag leva i advent överallt där vi ber och firar tideböner. De valda hymnerna, antifonerna, responsorierna och bönerna samverkar till att göra gudstjänster och andakter under de veckor som ligger framför till en förberedelse för Herrens ankomst. I synnerhet under de två första veckorna i advent är detta fokus starkt: Första söndagen i advent är en profetisk högtid, ett föregripande av Kristi ankomst till jorden som fredskonung. Andra söndagen i advent utvecklar och levandegör visionen av Guds rike som likt surdegen ska genomsyra allt. Först därefter vänder vi oss mot julen, och under perioden 17-24 december har varje dag i tidebönsboken ett särskilt anslag förstärkt av urvalet av psaltarpsalmer och bibelläsningar. Genom dessa framträder inte minst sambandet mellan de två förbunden. Gammaltestamentliga profetior kastar ljus över det som sker när Jesus föds in i världen.

Just nu håller vi på att färdigställa provutgåvan för tidebönsboken för jultiden, som alltså kommer att tas i bruk kvällen före den 25 december, och som innehåller dagliga böner fram till Epifania, då julfesten når sin kulmen på trettondagen. Bägge dessa böcker kan i vanlig ordning beställas ([info@ekibs.se](mailto:info@ekibs.se) eller 013-440 25). Och "årets julklapp" från Bjärka-Säby ramlar det just nu in beställningar på: den lilla boken med *Bordsböner*, utgiven av Ekumeniska Kommuniteten. En så enkel sak som att be bordsbön kan bidra till att göra oss mer medvetna om världen som en nådens boning och varje måltid som ett åter och åter upprepat under. Kunskap om Gud i form av teologiska påståenden leder inte nödvändigtvis till att vi brister ut i tacksamhet. Men när vi blir påminda om Guds omsorg och frikostighet, är det svårt att vara otacksam. När vår tacksägelse gör den dagliga måltiden till något som har med Gud att göra, har vi tagit ett viktigt steg mot att betrakta hela världen som kyrka och göra hela livet till gudstjänst.

Så vill jag önska er alla en rikt välsignad adventstid och en glädjefylld Kristi födelses fest!

Er tillgivne,

